

УДК 159.923:316.6-057.87:37.013.42

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-11\(65\)-2111-2119](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-11(65)-2111-2119)

Борець Юлія Василівна кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Пенітенціарної академії України, м. Чернігів, <https://orcid.org/0000-0002-7501-8606>

Гірченко Олена Леонідівна кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної, вікової і соціальної психології Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка, <https://orcid.org/0000-0003-3908-3010>

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. У статті досліджуються психологічні особливості міжособистісних конфліктів серед студентської молоді як одна з ключових проблем сучасного освітнього середовища, що суттєво впливає на якість міжособистісних взаємин, емоційний стан та загальне психологічне благополуччя студентів. Зазначено, що студентський вік є чутливим періодом у формуванні особистості, а специфіка навчального процесу у вищих навчальних закладах створює підґрунтя для виникнення конфліктних ситуацій різного характеру.

Увага акцентується на основних чинниках, які провокують конфлікти в студентському колективі: індивідуально-психологічні відмінності (темперамент, характер, емоційна стабільність), низький рівень розвитку емоційної саморегуляції, невміння конструктивно висловлювати свої емоції та потреби, неефективні стратегії спілкування, особливості сімейного виховання, перенесення авторитарних або конфліктних моделей поведінки, підвищене емоційне напруження, стресові ситуації, конкуренція в академічному середовищі, а також труднощі соціальної адаптації, особливо в студентів перших курсів.

Окремо розглянуто класифікацію конфліктів, зокрема інтраперсональні (внутрішні суперечності, самооцінкові кризи), інтерперсональні (конфлікти між окремими особами) та міжгрупові (протистояння між різними підгрупами у студентському середовищі). Проаналізовано їхній вплив на психоемоційний стан студентів, зниження мотивації до навчання, погіршення якості засвоєння знань, формування негативного соціального фону, а також на самопочуття, самооцінку та відчуття особистісного благополуччя.

Зазначається, що зниження рівня конфліктності у студентському середовищі не лише покращує соціально-психологічний клімат групи, а й сприяє загальному зростанню академічної успішності, гармонійному розвитку особис-

тості, підвищенню задоволеності навчанням та формуванню сприятливого мікроклімату в закладі освіти.

Стаття може бути корисною практичним психологам, фахівцям у галузі освіти, викладачам, кураторам академічних груп, а також самим студентам, які прагнуть налагодити ефективні міжособистісні стосунки.

Ключові слова: студентське середовище, міжособистісний конфлікт, психологічні аспекти, комунікація, емоційний інтелект, адаптація, медіація, конфліктна поведінка, міжгрупові стосунки, особистісні особливості.

Borets Yuliia Vasylivna PhD in Psychology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Psychology, Penitentiary Academy of Ukraine, Chernihiv, <https://orcid.org/0000-0002-7501-8606>

Hirchenko Olena Leonidivna PhD in Psychology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of General, Developmental and Social Psychology, National University "Chernihiv Collegium" named after T. H. Shevchenko, Chernihiv, <https://orcid.org/0000-0003-3908-3010>

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF INTERPERSONAL CONFLICTS IN THE STUDENT ENVIRONMENT

Abstract. The article explores the psychological characteristics of interpersonal conflicts among university students as one of the key challenges in the modern educational environment, which significantly affects the quality of interpersonal relationships, emotional well-being, and overall psychological welfare of students. It is noted that the student age is a sensitive period in personality development, and the specific nature of the learning process in higher education institutions creates a foundation for the emergence of various types of conflict situations.

Attention is focused on the main factors that provoke conflicts within student groups: individual psychological differences (temperament, character, emotional stability), low levels of emotional self-regulation, inability to express emotions and needs constructively, ineffective communication strategies, peculiarities of family upbringing, transfer of authoritarian or conflict behavior patterns, increased emotional tension, stressful situations, competition in the academic environment, and difficulties with social adaptation, particularly among first-year students.

The article separately examines the classification of conflicts, including intrapersonal (internal contradictions, self-esteem crises), interpersonal (conflicts between individuals), and intergroup conflicts (opposition between different subgroups in the student community). The impact of these conflicts on students' psycho-emotional state is analyzed, including decreased motivation for learning, deterioration of

knowledge acquisition, formation of a negative social atmosphere, as well as on well-being, self-esteem, and a sense of personal psychological welfare.

It is emphasized that reducing the level of conflict in the student environment not only improves the socio-psychological climate of the group but also contributes to overall academic success, harmonious personal development, increased satisfaction with learning, and the creation of a supportive microclimate within the educational institution.

The article may be useful for practical psychologists, education professionals, university instructors, academic group mentors, and students themselves who seek to improve interpersonal relationships, maintain a positive emotional climate in their learning environment.

Keywords: student environment, interpersonal conflict, psychological aspects, communication, emotional intelligence, adaptation, mediation, conflict behavior, intergroup relations, personality traits.

Постановка проблеми. У контексті сучасного суспільства, яке проходить крізь хвилю соціальних, економічних, політичних та культурних змін, зростає значущість проблеми конфліктів, зокрема міжособистісних. Вони є однією з провідних форм соціальної напруги та мають місце у всіх сферах людської взаємодії, включаючи сферу освіти. Студентське середовище, як динамічний соціальний мікрокосм, особливо вразливе до конфліктогенних ситуацій. Це зумовлено високим емоційним напруженням, труднощами адаптації, пошуком ідентичності та прагненням до самореалізації, що безпосередньо впливає на рівень психологічного благополуччя молоді.

Актуальність дослідження міжособистісних конфліктів серед студентів обумовлюється тим, що саме у період навчання у вищих навчальних закладах відбувається інтенсивне соціальне формування особистості. Водночас конфлікти можуть виступати як джерело позитивних змін за умови їх грамотного розв'язання. Тому важливо не лише виявляти їх причини та динаміку, а й розробляти ефективні психологічні стратегії попередження й регулювання. Психологічний підхід до аналізу конфліктів дає змогу глибше зрозуміти мотиваційну й емоційну природу поведінки студентів, що є основою для збереження їхнього внутрішнього благополуччя.

У контексті освітньої реформи, спрямованої на гуманізацію взаємин, демократизацію навчального процесу та створення безпечного освітнього простору, особливого значення набуває розвиток у студентів конфліктної компетентності, здатності до емпатії, рефлексії та саморегуляції — як чинників психологічного благополуччя особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд наукових публікацій засвідчує, що проблема міжособистісних конфліктів у студентському середо-

вищі закладів вищої освіти досліджена недостатньо повно. Більшість існуючих праць зосереджуються переважно на конфліктах у сферах професійної взаємодії, сімейних відносин або педагогічного процесу. Теоретичні засади конфлікту, його функціональне навантаження та типологізація розглядаються в працях таких учених, як Н. І. Пов'якель, А. Я. Анцупов, Т. М. Титаренко, А. І. Шипілов, О. В. Волянська, Н. В. Гришина, А. А. Єршов, Л. В. Долинська, Л. М. Карамушка, А. М. Гірник, Г. В. Ложкін, С. Д. Максименко та інші.

Питання конфліктів у професійному контексті знайшли відображення в дослідженнях М. І. Алексєєва, О. А. Гаврилюк, Т. А. Полозової, С. М. Ємельянова, Г. С. Костюка та інших авторів. Деякі аспекти міжособистісної взаємодії в студентських колективах були порушені у працях Н. О. Макарчук, Л. П. Матяш-Заяц, В. Я. Галагана, К. М. Лисенко-Гелемб'юк. Однак ці роботи мають фрагментарний характер і не охоплюють повною мірою специфіку та глибину досліджуваної проблеми.

Незважаючи на наявні напрацювання, у сучасному науковому полі бракує комплексного аналізу психологічних чинників, що провокують появу та ескалацію міжособистісних конфліктів серед студентів, а також їхнього впливу на навчальну мотивацію, емоційну стабільність та академічні результати.

Мета статті - теоретичне обґрунтування та емпіричне вивчення психологічних аспектів міжособистісних конфліктів у студентському середовищі.

Виклад основного матеріалу. Один із ключових чинників запобігання міжособистісним конфліктам у студентському середовищі — це збереження сприятливого соціально-психологічного клімату в академічній групі. Значною мірою його формування залежить від лідерських якостей, професійної підготовки та емпатійності старости й куратора. Вони відіграють важливу роль у створенні атмосфери взаємоповаги й довіри, що сприяє об'єднанню студентського колективу та зменшенню ризику виникнення конфліктних ситуацій.

Для досягнення поставлених дослідницьких завдань було застосовано низку валідних психодіагностичних інструментів, спрямованих на комплексне вивчення особистісних і комунікативних характеристик студентів, що впливають на конфліктну поведінку.

Зокрема, було використано методику В. Рогова, яка дозволяє визначити загальний рівень конфліктності особистості та проаналізувати її складові, такі як емоційна нестабільність, агресивність, упертість і підвищена чутливість.

Для оцінки комунікативної компетентності студентів застосовано методику М. Снайдера «Чи вмієте ви слухати і говорити?», що дає змогу встановити рівень сформованості навичок ефективного спілкування та здатність до ведення конструктивного діалогу.

Також було використано методику Ч. Спілбергера для оцінки рівня тривожності, яка дозволяє виміряти як ситуативну, так і особистісну тривожність — показники, що можуть бути чинниками підвищеної конфліктності.

Крім того, для визначення характерного стилю реагування на конфліктні ситуації використовувалася методика К. Томаса, яка дозволяє ідентифікувати домінуючий стиль поведінки — суперництво, ухилення, пристосування, компроміс або співпрацю.

Використання комплексу різноспрямованих психодіагностичних методик дало змогу отримати всебічне уявлення про психологічні детермінанти конфліктної поведінки студентської молоді. Емпірична частина дослідження була проведена на базі вищого навчального закладу. Вибірка складалася з 60 студентів 1–4 курсів, що навчаються за різними спеціальностями та добровільно надали згоду на участь у дослідженні.

В ході проведення емпіричного дослідження ми отримали наступні результати. Результати, отримані за методикою В. Рогова, що дозволили виявити рівень конфліктності досліджуваних осіб, наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Відсоткові показники конфліктності у студентів

Рівні конфліктності	1 курс (%)	2 курс (%)	3 курс (%)	4 курс (%)
Високий рівень	8%	6%	3%	1%
Середній рівень	16%	12%	13%	10%
Низький рівень	4%	5%	9%	13%

Аналіз результатів, представлених у таблиці 2.1, свідчить про те, що переважна частина студентів демонструє середній рівень конфліктності, що є цілком типовим для молодіжного контингенту, в якому ще тривають активні процеси особистісного становлення. Найвищі показники конфліктності були зафіксовані серед студентів першого курсу, тобто осіб віком 17–18 років. Цей факт можна пояснити віковими особливостями: нестійкістю поведінки, імпульсивністю, емоційною лабільністю, недорозвиненими навичками самоконтролю, а також прагненням до самоствердження, яке нерідко виявляється в опозиційних формах поведінки.

Разом з тим, результати демонструють позитивну динаміку: до четвертого курсу рівень конфліктності помітно знижується, що свідчить про поступове вдосконалення соціальних навичок, зростання емоційної зрілості та набуття досвіду конструктивної взаємодії. Студенти старших курсів зазвичай краще контролюють емоції, виявляють більшу толерантність і здатність до адаптації в міжособистісних стосунках. Загалом, згідно з результатами методики, 18% студентів мають високий рівень конфліктності, 51% — середній, і 31% — низький. Особи з високим рівнем конфліктності виявляють схильність до використання так званих конфліктогенів — вербальних або невербальних сигналів, які провокують напруження в комунікації. Такі студенти часто вдаються до критики

інших, водночас самі сприймають критичні зауваження болісно, реагуючи агресивно. Для них характерні емоційна вибуховість, грубість, нестриманість, що значно ускладнює процес побудови ефективної взаємодії в колективі.

Отримані дані підкреслюють важливість реалізації профілактичних програм і психологічної підтримки, особливо на перших курсах навчання. Основна увага має бути спрямована на розвиток емоційного інтелекту, формування навичок конструктивної поведінки у конфліктних ситуаціях і зниження загального рівня конфліктності серед студентської молоді. З метою вивчення сформованості навичок активного слухання, здатності ясно й коректно висловлювати власні думки, а також характеру реакцій на висловлювання співрозмовника (зокрема виявів агресії, роздратування, байдужості чи нудьги), у дослідженні було використано методикку М. Снайдера «Чи вмієте ви слухати і говорити?». Результати тестування подано в таблиці 2.

Таблиця 2

Результати сформованості умінь слухати та говорити

Рівні сформованості умінь говорити та слухати	1 курс (%)	2 курс (%)	3 курс (%)	4 курс (%)
Високий рівень	3%	7%	12%	13%
Середній рівень	15%	10%	9%	5%
Низький рівень	12%	5%	6%	3%

Результати, отримані за методикою М. Снайдера, свідчать, що 18 % студентів (здебільшого першо- та третьокурсники) демонструють низький рівень сформованості навичок слухання та мовлення. Такі учасники дослідження часто виявляють конфліктогенну поведінку, не орієнтовані на партнерське спілкування, що вказує на необхідність цілеспрямованої роботи над розвитком їхньої комунікативної компетентності.

У 39 % опитаних зафіксовано середній рівень розвитку комунікативних навичок. Ці студенти виявляють критичність до висловлювань співрозмовника, у їхньому мовленні можуть з'являтися конфліктогени, а також спостерігається підвищена чутливість до зовнішніх впливів. Це вказує на потребу в подальшому вдосконаленні мовленнєвої поведінки та формуванні толерантності у взаємодії.

Натомість 35 % респондентів, переважно старшокурсників, демонструють високий рівень сформованості комунікативних умінь. Вони здатні до емпатійного слухання, дотримуються норм етичного спілкування, коректно та чітко формулюють власні думки. Такі характеристики сприяють запобіганню конфліктам або їх конструктивному вирішенню в межах студентської групи (рис. 1).

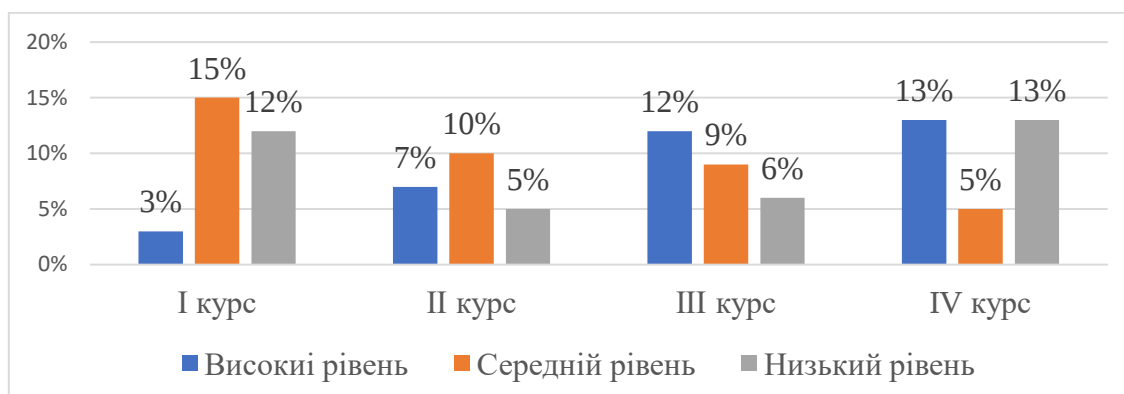

Рис. 1. Відсоткові показники рівня сформованості слухати та говорити

Аналіз результатів дослідження рівня тривожності серед студентської молоді показав, що найбільш поширеним є середній рівень тривожності — його демонструють 44 % респондентів. Такий показник загалом свідчить про задовільний емоційний стан та відносну адаптованість до навчального середовища.

Водночас 26 % студентів, здебільшого першокурсників і частково студентів другого курсу, виявили високий рівень тривожності. Це вказує на емоційну нестабільність, труднощі адаптації, знижену самооцінку та внутрішнє напруження, які можуть підвищувати ризик виникнення конфліктів у студентському колективі. Такий психоемоційний стан нерідко супроводжується ознаками хронічного стресу, що негативно позначається як на поведінці, так і на якості міжособистісної взаємодії.

Низький рівень тривожності виявлено у 30 % опитаних, переважно серед студентів старших курсів. Це свідчить про розвинені навички емоційної саморегуляції, стабільний психоемоційний стан та високу стресостійкість, що є основою для ефективної комунікації та гармонійних стосунків у студентському середовищі.

Для дослідження особливостей реагування студентів у конфліктогенних ситуаціях було застосовано методику К. Томаса «Стиль поведінки у конфліктних ситуаціях». Вона дозволяє визначити, які саме стилі поведінки (змагання, співпраця, компроміс, ухилення або пристосування) є домінантними серед студентів під час конфліктів. Узагальнені результати опрацювання подано у таблиці 3.

Таблиця 3

Показники стилів взаємодії студентів у конфлікті

Стилі взаємодії у конфлікті	I курс (%)	2 курс (%)	3 курс (%)	4 курс (%)
Конкуренція	46%	44%	14%	2%
Пристосування	28%	20%	18%	10%
Компроміс	2%	3%	21%	37%
Уникнення	34%	23%	18%	5%
Співпраця	3%	7%	28%	47%

Згідно з результатами емпіричного дослідження, було виявлено чітку вікову та курсозалежну динаміку стилів поведінки студентів у конфліктних ситуаціях. Студенти першого курсу переважно обирають стиль конкуренції (46 %), що свідчить про схильність до жорсткого захисту власних інтересів, емоційну напруженість і недостатню гнучкість у комунікативній взаємодії. Також серед першокурсників поширені стратегії уникнення (34 %) та пристосування (28 %), які вказують на низький рівень впевненості в собі та нерозвинені навички конструктивного вирішення конфліктів.

Схожа ситуація спостерігається і серед другокурсників, для яких також характерна конкуренція (44 %) як провідна стратегія, проте виявляється менша схильність до уникнення (23 %) та пристосування (20 %). Ці дані підтверджують наявність певної пасивності або неефективності у способах подолання конфліктів на молодших курсах.

Починаючи з третього курсу, фіксується перехід до конструктивніших моделей поведінки: зростає частка студентів, які обирають співпрацю (28 %) та компроміс (21 %), що є ознаками формування комунікативної зрілості та вміння саморегулювати емоційні стани. Студенти четвертого курсу у більшості демонструють високий рівень конфліктної компетентності, віддаючи перевагу співпраці (47 %) і компромісу (37 %), що свідчить про їхню професійну та особистісну зрілість, здатність до конструктивного діалогу та взаєморозуміння.

Дослідження навичок слухання і мовлення також виявило різницю між студентами молодших і старших курсів. Молодші студенти демонструють нижчий рівень партнерської комунікації та частіше виявляють конфліктогенну поведінку. Натомість старшокурсники краще володіють вміннями ефективного діалогу, здатні враховувати емоційний стан співрозмовника, що сприяє конструктивному розв'язанню конфліктів або їх уникненню.

Додатковим чинником є рівень тривожності: висока тривожність, характерна переважно для студентів перших курсів (26 %), супроводжується емоційною нестабільністю, імпульсивністю, невпевненістю, що може провокувати конфлікти. Студенти старших курсів, натомість, характеризуються низьким або середнім рівнем тривожності, що свідчить про успішну адаптацію до навчального середовища та зрілість емоційної сфери.

Висновки. Узагальнення результатів методик К. Томаса, М. Снайдера та Ч. Спілбергера свідчить, що поведінка студентів у конфліктних ситуаціях визначається як їхніми індивідуально-психологічними характеристиками (емоційна зрілість, рівень тривожності, комунікативні навички, стиль взаємодії), так і соціально-психологічними умовами освітнього середовища (психологічний клімат у групі, характер взаємодії з викладачами, організаційна культура). Ці висновки підкреслюють важливість системного підходу до профілактики міжособистісних конфліктів у студентському середовищі, з метою збереження

та зміцнення психосоціального благополуччя студентів. Особливу роль у цьому процесі мають відігравати психологічна служба ЗВО, куратори, викладачі та студентський актив, які спільно створюють безпечний, відкритий для діалогу простір.

Підвищену увагу слід приділяти студентам першого курсу, які потребують цілеспрямованої підтримки у період адаптації, розвитку соціальної компетентності та навичок конструктивного вирішення конфліктів. Своєчасна діагностика, профілактика і психологічна допомога сприятимуть зниженню конфліктності та забезпеченню емоційного і соціального благополуччя в студентських колективах, формуючи комфортне та ефективне навчальне середовище.

Література:

1. Апішева А. Ш. Проблема конфліктних стосунків сучасних підлітків та юнаків з батьками. Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник наукових праць. Львів, 2012. Вип. № 2 (35). С. 117- 125.
2. Гарькавець С.О. Соціальні конфлікти – пропозиція нової класифікації . Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. праць СНУ ім.. В. Даля. Сєвєродонецьк, 2018. Вип. № 2. С. 87-98.
3. Коберник Л. О. Конфліктні форми поведінки та способи їх корекції в юнацькому віці. Актуальні проблеми психології. Т. 1: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. Ч. 21. К., 2008. С. 173 – 177.

References:

1. Apisheva, A. Sh. (2012). Problema konfliktnykh stosunkiv suchasnykh pidlitkiv ta yunakiv z batkamy [The problem of conflictual relationships between modern adolescents and their parents]. Visnyk NTUU "KPI". Filosofiya. Psykholohiya. Pedahohika: zbirnyk naukovykh prats [Bulletin of NTUU "KPI". Philosophy. Psychology. Pedagogy: collection of scientific papers], (2 (35)), 117–125.
2. Harkavets, S. O. (2018). Sotsialni konflikty – propozyziya novoi klasyfikatsii [Social conflicts – a proposal of a new classification]. Teoretychni i prykladni problemy psykholohii: zbirnyk naukovykh prats SNU im. V. Dalia [Theoretical and Applied Problems of Psychology: collection of scientific papers of V. Dahl East Ukrainian National University], (2), 87–98.
3. Kobernyk, L. O. (2008). Konfliktni formy povedinky ta sposoby yikh korektsii v yunatskomu vitsi [Conflict behavior patterns and ways of their correction in adolescence]. Aktualni problemy psykholohii. T. 1: Orhanizatsiina psykholohiya. Ekonomichna psykholohiya. Sotsialna psykholohiya [Current Issues in Psychology. Vol. 1: Organizational Psychology. Economic Psychology. Social Psychology], (21), 173–177.